

PÅ FØRSTE RAD

Medlemsblad for Teatrets Venner i Trondheim nr 2 • 2022

VILLE HENRY
GLEDITSCH HA SATT OPP
«MARKENS GRØDE»?

GJERMUND
MED FELA

FORFØRERKUNST PÅ
TEATERET

En sommer er over. En teaterhøst kommer.

Vi er i gang igjen. Nå går vi – tror vi – inn i en normal teatertilstand, i den andre halvdel av teateråret 2022.

Det har vært en sommer med store variasjoner – meteorologisk sett. Ytterpunktene har dominert. Mange er med rette bekymret for hva dominansen av over 40 grader, tørke og skogbranner sør i Europa, og så vidt tosfret gradetall og heftig nedbør i våre områder egentlig betyr. Et endret og polarisert Europa med Russlands ubegripelige, menneskeforaktende og kyniske angrep på naboen Ukraina har ført til usikkerhet, splitting, frykt, flukt, energikrise og galopperende priser. Er det uten betydning for det vi skal oppleve på vår teaterscene? En av teatrets oppgaver er å vise utsnitt av en virkelighet, sette det inn i en uventet ramme og la oss oppdage en konflikt, et problem eller en tilstand fra en uvant synsvinkel. Ikke nødvendigvis med en løsning, men med en påminning, en tankevekker, et spark, en alternativ virkelighet. Sette problemer under debatt, ble sett på som litteraturens oppgave under realismen på slutten av 1800-tallet – og teatret ble samfunnsbevisst.

Da må teatret tørre å gjøre det og være det – også nå. For 80 år siden i høst ble den samfunnsbevisste teatersjefen ved Trøndelag

Teater, Henry Gleditsch, drept av den tyske okkupasjonsmakta fordi han brukte teatret nettopp til å markere meninger de som styrte landet ikke likte og så på som farlige for seg. Det skal vi ikke glemme! Gleditsch var teatersjef da vår venneforening ble stiftet.

Det er både en vanskelig og en riktig markering Trøndelag Teater nå gjør ved å dramatisere Hamsuns nobelprisbelønte roman «Markens grøde». Det er vanskelig fordi vi vet at Hamsun politisk og ideologisk stod for de verdiene Gleditsch brukte teatret til å kjempe mot. Det er riktig fordi vi er i ferd med å ødelegge natur, miljø, mellommenneskelige forhold – og kanskje styre kloden inn på en enveis blindvei. Et av hovedmotivene i «Markens grøde» er konflikten mellom natur og sivilisasjon, og hvordan mennesket kan bruke naturen for å overleve uten å ødelegge. Et riktig valg av stykke i vår tid, uansett forfatter.

Dagens teater kan uten fare for sensur og represalier løfte fram problemstillinger og sette dem under debatt. Om teatret får motbør, skal det tåle det – uten å vike unna. Vi som engasjerte teatervenner ser fram til en spennende og meningsfylt teaterhøst.

Eirik Lien, styreleder

På første rad er et medlemsblad for Teatrets Venner i Trondheim

Redaksjonen Lene Fjellstad (ansv.)

Adresse Teatrets Venner, Postboks 3549, Hospitalsløkkan, 7419 Trondheim www.teatervenn.no

E-post styret@teatervenn.no

Telefon 927 70 690 (torsdager kl 16.00–18.00)

Org.nr. 981 369 084

Styret

Eirik Lien (leder), Ola Hogstad (nestleder)

Mariann Rødsjø (regnskap), Bente Buro (sekretær)

Elin Moxnes (arrangement),

Eva Sjaastad (styremedlem)

Opplag: 500

Utforming/trykk: Fagtrykk AS

Ville Henry Gleditsch ha satt opp «Markens grøde»?

Spørsmålet kan være betimelig å stille når «Markens grøde» er klar for Gamle scene i september. Men det er jo umulig å svare på spørsmålet. Jeg stiller det likevel, fordi det gir en god anledning til å reflektere over hva Henry Gleditsch – Trøndelag Teaters markante teatersjef 1937-42 – stod for og hva Knut Hamsun – den verdenskjente forfatteren av «Markens grøde» – stod for.

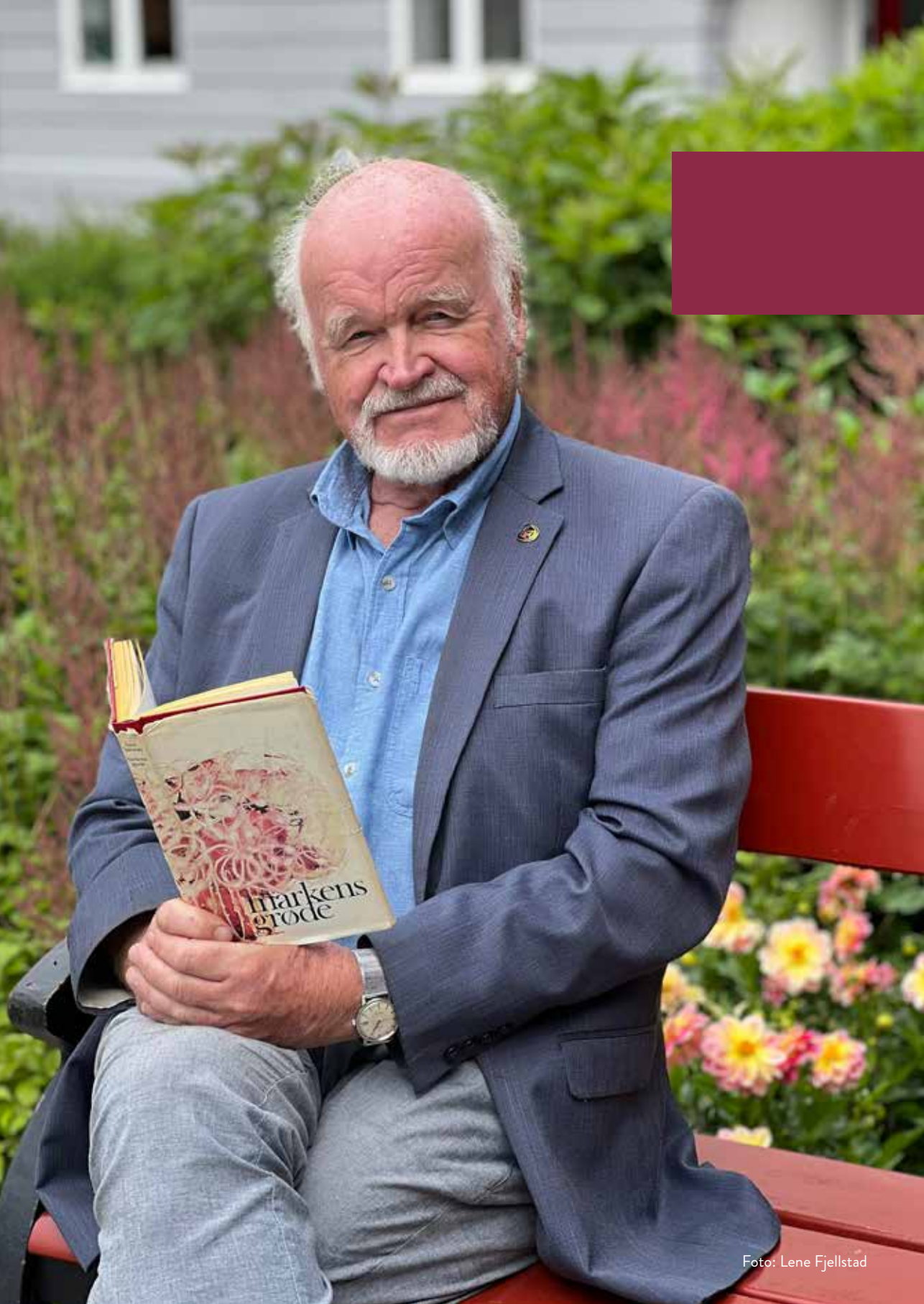
Tekst: Eirik Lien

Selv om aldersforskjellen var over 40 år, var de begge samtidige, markante nasjonale kulturpersoner. Grunnlaget for refleksjonen er de to sine diametralt motsatte samfunnssyn og hvordan de stod fram med sine meninger i sin samtids offentlighet. I hvilken grad de også hadde ulike syn på det skapende, individuelle mennesket, er ikke godt å si. Kanskje var de mer like hverandre her?

Henry Gleditsch ble Trøndelag Teaters første teatersjef i en alder av 35 år. Han var drivkraften til at byens teater fra 1816 ble et av de fire statlige institusjonsteatrene i 1937. Han var i tillegg både skuespiller og regissør, og hadde vært en markert teaterpersonlighet i Norge siden midt på 1920-tallet. Han var en offentlig person som tydelig viste sin demokratiske og antinazistiske holdning. Han tok teatret inn i den offentlige samfunnsdebatten, der også de andre institusjonsteatrene var. Gleditsch sørget for at Trøndelag Teater ble et aktivt og tydelig redskap i kampen mot de tyske okkupantene og deres norske medspillere. Så tydelig at han ble et av de ti trønderske sonofrene den tyske okkupasjonsmakta henrettet uten rettergang høsten 1942.

Knut Hamsun fikk i 1920 Nobelprisen i litteratur for «Markens grøde» i en alder av 61 år. Boka var utgitt i 1917. Han var en aktiv og etter hvert stadig mer kjent og anerkjent forfatter, aktiv fra «Sult» kom i 1890 og til midt på 1930-tallet. Han hadde siden før hundreårsskiftet utviklet en stadig sterkere personlig antipati for det engelske og amerikanske, og stadig sterkere sympati for det tyske. Som en markant samfunnssynser la han ikke skjul på det, og det tiltok etter at Adolf Hitler ble tysk rikskansler i 1933. Så sterk var hans tyske sympati at han i april dagene 1940 offentlig oppfordret alle norske styrker til å legge ned våpnene og samarbeide med de tyske styrkene som var kommet oss til unnsetning som venner mot britisk invasjon.

«Markens grøde» er historien om Isak. Han kommer vandrende fra ingensteds, finner sitt sted og sin Inger – og bokstavelig talt med egne krefter, øks, spett og spade bygger gården sin fra myr og utmark, danner familie og legger grunnlag for et mangfoldig bygdesamfunn. Gården blir hans egen: Sellanraa. Som samfunnsbygger blir han bygdas «markgreve», uten å ha annen

Teatrets venners leder, Eirik Lien,
mener vi i dag har den avstanden i tid som gjør
oss klare for å en dramatisering av «Markens grøde».

bakgrunn enn sitt pågangsmot bygd på fysisk styrke og egendrevet interesse. Det er denne positive historien om utvikling, jordbrukets betydning og Hamsuns uforlignelige fortellermåte og språk som var avgjørende for at han fikk Nobelprisen. Romanen ble av mange sett på som et jordbrukets evangelium og en advarsel mot tiltakende naturstridig bykultur. Det norske Myrselskap ble stiftet i 1902, Ny Jord i 1908 – og var da Hamsun skrev romanen, aktive drivkrefter for norsk sjølbergning ved fysisk å rydde ny dyrkingsjord, øke bosettinga og bygge landet. Allerede året etter pristildelinga kom «Markens grøde» som norsk spillefilm (regissør og manusforfatter Gunnar Sommerfeldt, den nett-tilgjengelige versjonen har ca. 90 minutters spilletid). Så langt jeg har brakt på det rene, ble imidlertid ikke romanen dramatisert for teater før i 2005 som «låveteater» for Festspillene i Nord-Norge – og i 2007 for Nationalteatret.

Men kunne hovedtemaene i romanen ha vært aktuelle å dramatisere for en norsk teaterscene på slutten av 1930-tallet? I så fall kunne Henry Gleditsch ha vært den første teatersjefen til å gjøre det. På 1930-tallet ble fremdeles landet bygd ut og ny matjord dyrka opp. Med «de harde 1930-åra» og offentlig organisert nødsarbeid som bakgrunn var temaet like aktuelt, tjuer år etter boka var skrevet. Om Gleditsch hadde syntes at temaet sjølforsyning og utbygging hadde vært viktig

– Romanen ble av mange sett på som et jordbrukets evangelium og en advarsel mot tiltakende naturstridig bykultur.

å ta opp på Trøndelag Teater, var Hamsuns roman i så fall riktig kilde – for Gleditsch? Han kjente godt til Hamsuns politiske syn. Ville Gleditsch ha stilt Trøndelag Teaters scene til disposisjon for et verk Hamsun hadde skrevet – uansett om en dramatisering hadde satt fokus på et samfunnsviktig innhold og ikke på forfatteren? Gleditsch kunne jo la være å formidle for eksempel rasediskriminerende hint til minoriteter: Isak får besøk av et par samer som kommer forbi mens han arbeider på tunet sitt, og de slår av en prat. «Ja, goddag sier de, og at her er kommet grovt folk i marken! – Lapperne de slesker alltid.» Eller var slike holdninger såpass ukontroversielle på 1930-tallet, at de ikke var noe å bry seg om?

Hamsuns navn måtte i alle fall ha stått på plakaten og i programmet. Og Gleditsch måtte få tillatelse av forfatteren til både å dramatisere og få godkjent manuset. Det ville betydd at Gleditsch – enten han sjøl eller via andre – måtte ha tatt kontakt med Hamsun. Jeg ser for meg at han ville ha kviet seg for det. Men kan vi skille fascisten/

Teatersjef Henry Gleditsch viste tydelig sine demokratiske og antinazistiske holdninger.

Foto: Oslo Museum/ fotograf ukjent.

– I dag har vi den avstanden som gjør oss klare for en dramatisering av «Markens grøde» på Trøndelag Teater.

nazisten Hamsun fra den samfunnsbevisste forfatteren, som dyrket den sterke, modige, livskraftige, ensomme, tause mann? Hvilken av de to Hamsun'ene hadde skrevet «Markens grøde»? I 1917 da boka kom, var ikke fascismen i særlig grad blitt en navngitt politisk retning; men holdningene fantes og var kjent. Nazisme som begrep kom seinere. Det gjorde også Hamsuns offentlig uttalte syn på ideologien.

Det er ikke unaturlig å se på Isak som et overmenneske; en som bruker og behersker naturkreftene og temmer – siviliserer – naturen. Ikke noe er ham uoverkommelig. Ikke en gang den menneskeskapte slåmaskinen, som han er den første i omegnen til å anskaffe, blir uoverkommelig. Men med hjelp; han får problem med å forstå medfølgende bruksanvisning, funksjonell analfabet som han er. Sønnen med skolegang kommer til unnsetning; bruk av sivilisasjonens hjelpemidler fordrer sivilisasjonens skolering! Men trenger vi se på Isak som overmenneske i fascistisk/nazistisk forstand?

Om nå Gleditsch skulle ha hatt tanker om å sette opp «Markens grøde» på Trøndelag Teater før 1940 – for å ta opp den enkeltes samfunnsplikt til å være med på å bygge landet – ville nok ikke forfatteren, men personen Knut Hamsun bli et stengsel. Tilstandene i Tyskland og Hamsuns velkjente syn på Hitlers styring og alt som var tysk,

hadde nok holdt Gleditsch fra å ta steget med å dramatisere og sette opp et stykke fra Hamsuns penn. Han ville ha unngått ethvert signal som kunne tolkes som at han sympatiserte med Hamsun og hans ideologi. Hamsun forfatter og Hamsun ideolog lot seg ikke skille, i alle fall ikke etter 9. april 1940. Hamsun var altfor langt vekk fra Gleditsch' ideologi og samfunnssyn. Og, det er heller ingenting som tyder på at Gleditsch hadde noen tanker om en slik dramatisering.

Og vi kan jo ane at om Gleditsch hadde spurt, ville svaret blitt nei. Hamsun avskydde teateret, dets vesen og skuespillere, slik han uttrykker seg gjennom «Segelfoss by» (1915): skuespillkunsten er en snyltende form for diktning, skuespillere er taskenspillere og evneløse, skuespilleryrket er det forakteligste levebrødet som fins. At Hamsun på denne tida ble gift med skuespilleren Marie Andersen, ser ikke ut til å ha dempet hans syn på teatret og dets vesen. Og Gleditsch kjente nok Hamsuns oppfatning også her.

I dag har vi den avstanden som gjør oss klare for en dramatisering av «Markens grøde» på Trøndelag Teater. Temaet sjølberging er evig aktuelt, i dag mer enn noen gang – ikke bare i oppbyggingsfasen etter første verdenskrig, da Svenska Akademien tildelte Hamsun Nobelprisen. Vi trondhjemske teatervenner er spente på hva vi får oppleve på Gamle scene i høst.

Forførerkunst på teatret

I høst skal Jo Saberniak forføre det trønderske teaterpublikummet i rollen som «Don Juan» - i en forestilling hvor regissør Ole Johan Skjeltbred har uttalt at han ønsker å skape «en mørk, deilig, overskridende og vond fantasi, med sex, begjær, erotikk og forførelse».

Tekst og foto: Lene Fjellstad

Legende om Don Juan stammer opprinnelig fra Spania. Det er laget mer enn 20 filmer om hele verdens førsteelsker, og de fleste er, ikke overraskende, laget i Frankrike. I den mest kjente av filmene, Don Juan DeMarco fra 1994, spilte ingen ringere enn Johnny Depp hovedrollen. Mozart skrev operaen «Don Giovanni» om forførereren. Og nå er det Jo Saberniak tur til å tolke myten på Trøndelag Teaters studioscene.

Saberniak kommer til intervjuet direkte fra den aller første prøven på stykket. Han forteller at regissør Ole Johan Skjeltbred blant annet har vist ensemblet videoer om forførerteknikker. – Det å flørte og forføre er noe de fleste av oss har drevet med, men å se det så systematisk var litt rart, forteller Saberniak som privat lever i det han beskriver som et lykkelig samboerforhold. – Men er du sjenert for eksempel, så er det sikkert fint å få noen råd på veien om hvordan man oppnår kontakt.

Trøndelag Teater

To år har gått siden Saberniak, nyutdannet fra Teaterhøgskolen i Oslo, debuterte på Trøndelag Teater i «Fruen fra havet». Siden har vi sett ham blant annet i «Jesus Christ Superstar» og «Mio min Mio», og nylig som keiseren i «Amadeus». «Ferskingen» har med andre ord fått mange utfordringer å bryne seg på i sin tid ved teatret, som var førstevalget av

arbeidsgiver for Saberniak. – Jeg trives svært godt på teatret, og jeg digger Trondheim. Jeg kommer fra bygda Ås, og liker alle de lave trehusene og den trønderske mentaliteten med litt lavere skuldre.

Skuespilleren som hadde bodd på femten ulike steder før han hadde fylt ti år, inkludert land som USA og Tyskland, liker å møte nye mennesker og nye kulturer. For tiden har han en stor fasinasjon for Japan, og har ambisjoner om å følge forelesninger i japansk språk ved NTNU så snart premieren er overstått. Men nå er det full konsentrasjon om Don Juan for Saberniak.

– Jeg vet ikke hvor det bærer hen med Don Juan i vår forestilling enda, sier Saberniak som fikk manuset for kort tid siden. - Kanskje blir han en kynisk jævel som bare er interessert i det fysiske. Han er jo en bedrager med gode skuespillerevner, som ved hjelp av ulike taktikker alt etter hvem han møter, får det som han vil.

Eller ligger det noe mer bak Don Juans handlinger, som for eksempel et ønske innerst inne om nærhet og kjærlighet, spør Saberniak retorisk. - Det må jo finnes noe sympatisk ved mannen, noe tiltalende som gjør ham i stand til å legge ned så mange kvinner og menn. Det er tydelig at han fyller et tomrom hos de han møter med sin sjarmer og humor, mener Jo Saberniak. Det har han åtte uker på å finne ut av frem til premieredag.

DON JUAN

Premiere: Lørdag 8. oktober, Studioscenen

Venneforestilling: Tirsdag 11. oktober kl. 18.00

Trøndelag Teater var førstevalget til Jo Saberniak som forteller at han digger Trondheim.

Gjermund med fela

Tekst: Lene Fjellstad Foto:

Til høsten er det endelig klart for «Havfruen» i Tyra Tønnessens regi. Familiemusikalen har sikret seg den prisbelønnede felespilleren og komponisten Gjermund Larsen til å lage og fremføre musikken til det teatret lover skal bli «en fargerik, fabulerende og storslagen forestilling som setter fantasien i sving både hos store og små».

Eplet falt ikke så langt fra stammen hos familien Larsen. Gjermund Larsens far er den kjente folkemusikeren og pedagogen Geir Egil Larsen, og broren Einar Olav er også musiker og har samarbeidet mye med Gjermund.

Gjermund er opprinnelig fra Verdal, og studerte ved Ole Bull Akademiet på Voss. Deretter ble han den første i landet som tok diplomeksamen i folkemusikk på fele ved Norges Musikkhøgskole i Oslo tilbake i 2008.

Samarbeid med kjente artister

Gjermund Larsens musikalske evner er høyt verdsatt i musikermiljøet, og har ført til samarbeid med blant annet Odd Nordstoga, TrondheimSolistene, Sissel Kyrkjebø, Carola, Ola Bremnes og bluesmusikeren Reidar Larsen – for å nevne noen. Musikaliteten har også gitt ham flere utmerkelser, blant annet Spellemannspriser, Ole Vig-prisen og Hilmarsprisen. Som 21-åring ble Gjermund tidenes yngste Landskappleikvinner. Med andre ord har Trøndelag Teater sikret seg en meget kvalifisert person til oppgaven.

Folkemusikken står Gjermunds hjerte nært, og har flere ganger uttalt at det er grunnfjellet i all musikken han lager. Men han er opptatt av at musikken må utvikles, og finner inspirasjon i alt fra Johann Sebastian Bach til Tom Waitz og Eric Clapton.

Det er med andre ord gode, musikalske grunner til å samle storfamilien og se Havfruen denne høsten!

Havfruen blir et musikalsk eventyr for hele familien.
Illustrasjon: Kuri Huang

Visste du at:

Du finner fortellinger om havfruer i norske eventyr og folketro også, og da er de gjerne omtalt som sirener eller vannymfer?

Kommende arrangementer

HØSTEN 2022

Foto Markens grøde, Peter-John de Villiers / ByHands

TIRSDAG 11. OKTOBER KL. 19.00

Venneforestilling: Don Juan på Studioscenen

TIRSDAG 13. SEPTEMBER KL. 18.00

Venneforestilling: Havfruen på Hovedscenen

TIRSDAG 27. SEPTEMBER KL. 20.00

Vennetreff: Markens grøde på Gamle scene

Vennetreffet starter kl. 19.00, deretter er det forestilling på Gamle scene

Frode Lerum Boasson fra NTNU kommer og har en kort innledning om Hamsuns forfatterskap.

PÅMELDING TIL VENNETREFF:

Elin Moxnes tlf/sms 986 33 326 (billetter til forestillingen kjøpes på vanlig måte).

Don Juan – dato ikke avklart når magasinet gikk i trykken.

VENNEFORESTILLING

Venneforestillingene er en unik mulighet til å se forestillinger i selskap med andre teaterinteresserte i foreningen.

Vi holder av ekstra gode plasser til foreningens medlemmer. Disse plassene kan reserveres og betales over nett ved å ringe teatret på telefon 73 80 50 00 eller ved fysisk oppmøte i billettluke. Billetter som ikke blir hentet innen ti dager før forestilling, kan bli solgt til andre. Vær derfor ute i god tid!

VENNETREFF

Vennetreff er en sosial samling i forkant av at vi ser en forestilling sammen. Du er velkommen til å bli med på treffet uavhengig av om du skal se forestillingen samme kveld eller ikke.

Vi gjør oppmerksom på at flere arrangement vil komme til – disse blir kunngjort på hjemmesiden teatervenn.no, i nyhetsbrev (påmelding nederst på hjemmesiden) og på venneforeningens Facebookside.

INFORMASJON OM MEDLEMSKAP I TEATRETS VENNER

Du har disse fordelene ved å være teatervenn:

- Du får 20 % reduksjon på teaterkortet, som igjen gir deg gunstige priser til alle forestillinger Trøndelag Teater setter opp. Går du i teatret 3 ganger i løpet av året, har du tjent inn kortet.
- Hvis du verver 5 nye medlemmer, får du et teaterkort av oss.
- Det er reserverte billetter for medlemmene til venneforestillingene, som gjerne er første spilledag etter premieren. Billettene er reservert fram til 10 dager før forestillingen.
- Vi inviterer til to vennetreff hvert halvår. Her får du som regel introduksjon til forestillingen, gitt av f. eks. regissør, skuespillere eller andre som har vært med på å forme forestillingen.
- Du får tilsendt medlemsbladet «På første rad» i posten 3 ganger i året.
- Du får nyhetsbrev på e-post. (Husk å melde deg på via vår nettside!)
- Du får tilbud om teaterrelaterte medlemsturer med sosialt fellesskap.
- Du er med på å gi økonomisk støtte til Trøndelag Teater, i form av leiligheter til gjestende skuespillere og andre medarbeidere, stipend til ansatte, gjestespill o.l.
- Teatrets Venner deler ut priser for kunstnerisk innsats. Som medlem er du med på å stemme fram prisvinnerne.

Husk å vise fram medlemskortet når du kjøper billettene i billettluka!

ØNSKER DERE Å BESØKE OSS PÅ KONTORET?

Kontoret er betjent på torsdager mellom klokken 16.00 og 18.00.

Vårt kontor ligger innenfor låst sone for administrasjonen.

Ta kontakt med oss på telefon 927 70 690 eller med billettluke, så kommer vi og møter dere.

Dere er hjertelig velkommen!

Vi anbefaler deg også å abonnere på siste nytt via vårt nyhetsbrev.

Du finner mer informasjon og nyheter på www.teatervenn.no.

Facebook-gruppa vår heter «Teatrets venner i Trondheim.»

Der får du aller siste nytt først.

Vil du/dere bli medlem av venneforeningen?

Medlemskapet koster i 2022 kr 400,- for enkeltmedlemmer og kr 500,- for parmedlemmer.

Du kan melde deg inn:

- på våre hjemmesider www.teatervenn.no eller
- sende en e-post til styret@teatervenn.no eller
- bruke svarslippen under som du legger i kassen i foajeen hos Trøndelag Teater

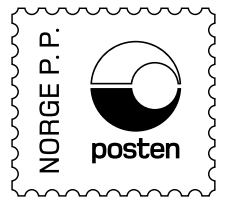
Navn: _____

Enkelt Par

Postadresse: _____

Tlf.: _____

E-post: _____

Returadresse: Teatrets Venner, Trøndelag Teater, Postboks 3549 Hospitalsløkken, 7419 Trondheim
